

»Sofija nima policije!«

»Ko imamo tako nesposobno vlado!«

»Treba bo telefonirati na stražnico!«

»Vi verjamete, da bi se policiji zahotelo poloviti svoje pajdaše?«

»Nesrečna dežela!«

Itd. Itd. Vedno enako.

Naenkrat sta gospod in gospa Grbicova vdrla v sinovo sobo.

»Rajko, spiš?« je poklicala mati. — »Tatovi raznašajo hišo in nihče tega ne opazi!«

»Bili smo zatopljeni v delo«, je rekel oče — »nisi morda ti slišal kakega hrupa zunaj?«

Rajko je gledal in se smehljajal neprisotno in neumestno, kot se je zdelo domačim — in ni vedel, kaj naj odgovori.

Oče je vzkipel.

»Pustite ga! Saj sploh ni zmožen razumeti, kaj se je zgodilo! Umetnik!«

Zaloputnil je vrata.

Vsi so imeli o sinu državnika Grbicova slabo mnenje. Smatrali so ga za ničvrednega in nekoliko prismuknjenelega, zato se niso čudili očetovi jezi.

Rajko si je prikril usta z odejo in se grohotal na glas.

KIRIL HRISTOV

FRANCE BEZLAJ

Pred tremi leti je praznoval šestdesetletnico eden najboljših lirikov bolgarske moderne, toda šele letos je kulturna Bolgarska javno proslavila njegov jubilej. Že šestnajst let živi v pregnanstvu, zadnjih osem let v Pragi in razen Čehov se nihče ni spomnil nanj. Seveda nisem mogel izvedeti vzrokov, ki so ga primorali, da je zapustil domovino, niti iz literature o njem, niti od njega samega, toda v zadnjem času so se razmere vendar toliko izboljšale, da so vsaj nekatere njegove novejšje stvari mogle biti natisnjene tudi v Bolgariji.

Približno v istem času, kakor pri nas Župančič, je nastopil tudi Hristov. Komaj dvajset let je bil star, ko je izšla prva njegova pesniška zbirka, toda že takoj v začetku je vzbudil veliko pozornost in navdušenje zanj je rastlo od zbirke do zbirke. Seveda je treba pomisliti, da bolgarska literatura dvajset let po narodnem osvobojenju razen Vazova in narodne pesmi ni poznala nič omembe vrednega. Ko je na zapadu prevladal impresionizem in simbolizem, je vsa bolgarska umetnost živela samo od ruskih vplivov. Toda perioda »hoždenija v narod«, ki je v zadnjih desetletjih devetnajstega stoletja prevladovala rusko literaturo, ni mogla pri komaj osvobojenem narodu v popolnoma drugačnih razmerah doseči one pristnosti in upravičenosti, ki bi bila potrebna za zrelo umetniško oblikovanje. Nastop moderne je Bolgarom prinesel skoro še več novega kot nam Slovencem. Slavejkov je takrat sicer že pisal, toda prevladujočih vplivov se še ni otrešel, Javorov je nastopil šele pozneje in tako je že prva začetna lirika Hristova važen mejnik v bolgarski literaturi.

Strastna in vročekrvna natura mladega pesnika je imela v sebi dovolj snovi in ni se mu bilo treba šele boriti za jasnost. Že njegova prva, začetniška lirika se ostro odraža od vsega, kar so takrat pisali na Bolgarskem, niti publika niti kritika nista bili vajeni individualnega čuvstvovanja, solnca in prešerne ljubezni, ki jo je opeval Hristov. V začetku se je zdel skoro nekoliko tuj in nepristen za Bolgara, toda od zbirke do zbirke je narščala njegova tvorna sila in tudi zanimanje zanj. Že leta 1903 je izšla zbirka zbranih pesmi, ki ji je sam Vazov napisal uvod in takrat je stal pred publiko že izdelan simbolist in impresionist velikega formata. Kot pri nas Župančič, si je tudi Hristov ustvaril svoj pesniški jezik in ga privedel do takšne ritmične in izrazne popolnosti, kot jo bolgarščina pred njim ni poznala. V svojih prvih zbirkah spominja nekoliko na Ketteja, seveda samo od daleč. Izbiral si je stroge pesniške oblike, posebno sonet, ki jih ni opustil vse življenje, in tudi njegova življenska filozofija in samoza-vestna erotika je zelo podobna Kettejevi.

Med svojim tavanjem po Evropi je že v študentovskih letih temeljito spoznal zapadno evropske literature, leta 1906 je bil imenovan celo za docenta za italijansko in francosko književnost, toda tik preden je začel predavati, se je menjal režim in docentura je padla v vodo. Doma se je učil pri narodni pesmi, ki je njegovim verzom pripomogla doseči ono bleščečo jasnost in razgibanost, ki jo najbolj občudujejo na njem.

Napisal je zelo veliko. Od njegovih pesniških zbirk so najbolj znane: »Na križpotju«, kjer je zbrana najboljša lirika iz mladosti, »Carski soneti« in »Šopek lesne vile«. Med vojno so izšle njegove »Pesmi zmage«, toda njegov nacionalizem ni bil nikoli oficialen, marsikdaj ga je privedel v konflikt z razmerami. V poznejšem njegovem delu je prevladoval vedno bolj in dosegel vrhunec v obširnem eposu »Otroci Balkana«, ki ga je napisal že v emigraciji. V zadnjih letih ga je navdušila Praga, v poslednji njegovi zbirki »Valolom«, ki je bila v originalu natisnjena šele lani, prevladujejo motivi iz čeških razmer in zgodovine.

Prozo je začel pisati šele pozneje v zrelih letih, ko je bil urednik nekaterih sofijskih časopisov. Natisnjena sta bila do tedaj dva romana »Temne zore« in »Sanjači«, roman iz življenja bolgarske emigracije. Lani je izšla knjiga novel »Krotki in bujni ljudje«. Nekaj romanov in obširna avtobiografija, ki jo je pesnik naslovil »Peklo v raj«, čakajo v Praškem narodnem muzeju lepših časov, da bodo mogli iziti.

Napisal je tudi vrsto dram: »Bojan Magesnik«, »Stari vojak«, »Račenica«, »Mojster in hudič«, ki pa so prej lirične kot dramatične.

Poleg lastnega dela je mnogo prevajal. Dantejev »Pekel«, Goetehejevega »Fausta«, Shakespearejeve, Schillerjeve, Rostandove in Ibsenove drame. Njegovi prevodi so dovršeni po jeziku in obliki kakor pri nas Župančičevi.

Njegovo življenje je tesno spojeno z usodo Bolgarije. Komaj poldrugo leto staremu so med rusko-turško vojno ubili očeta in njega samega s staro materjo odpeljali seboj. Ko se je po končani vojni vrnil domov, je umrla še mati na posledicah prestanih naporov. Sirotek je romal s stricem oficirjem od garnizije do garnizije. Gimnazijo je dovršil šele po daljšem presledku, ko je zapustil pomorsko akademijo v Trstu, kamor ga je vlada poslala kot štipendista. Ko se je vračal iz Trsta, je v Beogradu streljal na ulici po ljudeh, ki so zasmehovali Bolgare. Razvila se je iz tega mednarodna diplomatska afera, da je sploh prišel pred redno sodišče. Ko je od-

šel v Belgijo študirat jus, je bil že po nekaj mesecih izgnan iz države radi dvoboja. Dolgo se je klatil po Evropi, že preko trideset let star je končal jus v Nemčiji in se vrnil domov. Življenje ga je metalo sem in tja, kakor je hotela usoda, ali boljše menjavajoči se bolgarski politični režimi. Šele v emigraciji se je ustalil. Prvih osem let je preživel v Leipzigu, odkoder se je l. 1930. preselil v Prago.

IZ „TRENUTKOV IN VEČNOSTI“

KIRIL HRISTOV — FRANCE BEZLAJ

*Kako v trenutku bi se zacelila rana,
Kako ves svet bi zažarel od sreče,
Če zrl le za hip bi na gore Balkana,
Četudi skozi ozko lino ječe.*

*Če ugasnila še ni ljubezen njena,
Spomin na rodni kraj bi dala mi,
Vsaj skromni cvet brez vonja in imena
V molitveniku bi poslala mi.*

OB 60-LETNICI SKLADATELJA ANTONA LAJOVICA

MARIJAN LIPOVŠEK

Anton Lajovic je brez obotavljanja in brez boječih poizkusov kakor na en mah stopil na pozorišče slovenskega glasbenega ustvarjanja. V Novih Akordih, ki so bili v veščih, skrbnih in poštenih rokah dr. Gojmira Kreka, so izšle njegove prve skladbe. Važna glasbena revija je omogočila mnogim slovenskim ustvarjajočim glasbenikom delovanje, neštetim pa je bila v pogum, za vzor, v okrepilo omahujoči volji in v bodrilo k dejavnosti. Lajovic kajpak takih opominov in vzgledov ni potreboval. Bil je rojen umetnik, kateremu je tekel vrec glasbenih domislekov tako nujno, kakor se vselej nujno sproščajo zgoščene in nabrane sile in si poiščejo svoj lasten izraz.

Lajovčevi prvi tiskani skladbi sta Sanjarija za klavir in Adagio za orkester v klavirski priredbi. Glasbena Matica pa nam je z izdanjem Lajovčeve čitanke omogočila zanimivo spoznavo prvih njegovih skladb, ki so bile zložene še v zadnjih letih prejšnjega stoletja. To sta pesmi »Poljub« in »Zima«. Lajovic je tako že s svojimi prvimi deli prešel k samospěvu in tudi s kasnejšim ustvarjanjem potrdil svojo močno povezanost na živo besedo in petje, kar je obenem značilno za vso slovensko glasbo do zadnjih dob. Temu